

Spis treści

Numer tematyczny

Psychologiczne uwarunkowania aktywności obywatelskiej młodzieży i młodych dorosłych

Redaktor numeru

Beata Krzywosz-Rynkiewicz

<i>Beata Krzywosz-Rynkiewicz</i> Wprowadzenie	11
<i>Beata Krzywosz-Rynkiewicz, Anna M. Zalewska, Kristi Koiv, Eva Szabo, Despina Karakatsani, Mojca Juricevic, José Joaquim Costa, Susana Goncalves, Iveta Kovalcikova, Mara Vidnere, Vaiva Zuzeviciute</i> Aktywność obywatelska młodzieży i jej relacje z cechami osobowości – perspektywa międzynarodowa	15
<i>Anna M. Zalewska, Luiza Wiśniewska</i> Relacje rodzinne a aktywność obywatelska wśród adolescentów – pośrednicząca rola nadziei na sukces	49
<i>Jolanta Miluska, Justyna Kuświk</i> Preferencje typów ładu państwowego a aktywność polityczna młodzieży szkół średnich	79
<i>Ryszard Klamut</i> Znaczenie identyfikacji narodowej i legitymizacji systemu w podejmowaniu różnego rodzaju aktywności obywatelskiej w grupie młodych dorosłych	111

Anna M. Zalewska, Sławomir Nosek

Kwestionariusz Zachowań Obywatelskich-30 – wersja ogólna:
właściwości psychometryczne, trafność teoretyczna
i kryterialna wśród młodych dorosłych 143

Recenzje

Elżbieta Wesołowska

Beata Krzywosz-Rynkiewicz, Anna M. Zalewska
i Kerry J. Kennedy (red.),
„Young people and active citizenship in post-Soviet times.
A challenge for citizenship education”,
London, New York: Routledge Francis and Taylor 2018,
ss. 274 179

Table of Contents

Thematic Issue

Psychological determinants of civic engagement in adolescence and young adulthood

Editor of the Issue

Beata Krzywosz-Rynkiewicz

<i>Beata Krzywosz-Rynkiewicz</i> Introduction	13
<i>Beata Krzywosz-Rynkiewicz, Anna M. Zalewska, Kristi Koiv, Eva Szabo, Despina Karakatsani, Mojca Juricevic, José Joaquim Costa, Susana Goncalves, Iveta Kovalcikova, Mara Vidnere, Vaiva Zuzeviciute</i> Relationship between young people's citizenship behaviors and personality traits—An international perspective	33
<i>Anna M. Zalewska, Luiza Wiśniewska</i> Family relations and citizenship activity among adolescents —the moderating role of hope for success	65
<i>Jolanta Miluska, Justyna Kuświk</i> Preferences for state order types and the political activity of secondary school students	95
<i>Ryszard Klamut</i> The role of national identification and system justification in undertaking various types of civic engagement in a group of young adults	127

Anna M. Zalewska, Sławomir Nosek

Citizenship Behaviour Questionnaire-30—general version:
Psychometric properties and theoretical and criterion validity
among young adults 161

Reviews

Elżbieta Wesołowska

Beata Krzywosz-Rynkiewicz, Anna M. Zalewska
and Kerry J. Kennedy (Eds.),
“Young people and active citizenship in post-Soviet times.
A challenge for citizenship education,”
London, New York: Routledge Francis and Taylor 2018, 274 pp. 183

Aktywność obywatelska młodzieży i jej relacje z cechami osobowości – perspektywa międzynarodowa

Beata Krzywosz-Rynkiewicz ^{a*}, Anna M. Zalewska ^b, Kristi Koiv ^c,
Eva Szabo ^d, Despina Karakatsani ^e, Mojca Juricevic ^f,
José Joaquim Costa ^g, Susana Goncalves ^h, Iveta Kovalcikova ⁱ,
Mara Vidnere ^j, Vaiva Zuzeviciute ^k

^a*Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*

^b*SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Wydział Psychologii w Warszawie*

^c*Uniwersytet w Tartu, Estonia*, ^d*Uniwersytet Segedyński, Węgry*

^e*Uniwersytet Peloponeski, Grecja*, ^f*Uniwersytet Lublański, Słowenia*

^g*Uniwersytet w Coimbrze, Portugalia*

^h*Politechniczny Instytut w Coimbrze, Portugalia*

ⁱ*Uniwersytet Preszowski, Słowacja*

^j*Riga Teacher Training and Educational Management Academy, Łotwa*

^k*Uniwersytet Witolda Wielkiego, Litwa*

Celem prezentowanych badań jest analiza zależności między aktywnością obywatelską młodzieży a podstawowymi cechami osobowości. Badano trzy wymiary obywatelstwa, zgodnie z modelem Zalewskiej i Krzywosz-Rynkiewicz: (1) pasywne, (2) półaktywne i (3) aktywne – polityczne, społeczne, osobiste i zorientowane na zmiany. Podstawowe cechy osobowości badano w modelu Wielkiej Piątki (Costa, McCrae), który wyróżnia: (1) otwartość na doświadczenie (2) sumienność, (3) ekstrawersję, (4) ugodowość i (5) neurotyczność. 3452 dziewcząt ($N = 1786$) i chłopców ($N = 1666$), w wieku

* Adres do korespondencji: BEATA KRZYWOSZ-RYNKIEWICZ – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Psychologii Rozwoju i Edukacji, Wydział Nauk Społecznych, ul. Oczapowskiego 2, 10-719 Olsztyn; e-mail: beata.rynkiewicz@uwm.edu.pl

Prezentowane badania zostały częściowo sfinansowane z grantu Children Identity and Citizenship Education Association Research, nr CiCeA/ResearchGrant/2014.

11 ($N = 1099$), 14 ($N = 1192$) i 17 ($N = 1163$) lat, pochodzących z dziesięciu krajów Europy – dużych miast ($N = 1561$) i miasteczek ($N = 1863$) – wypełniało Kwestionariusz Zachowań Obywatelskich oraz narzędzie do badania cech Wielkiej Piątki (NEO FFI lub BFQ44). Wyniki pokazały podobny wzorec aktywności obywatelskiej młodzieży we wszystkich badanych krajach – najwyższą gotowość do obywatelstwa o charakterze pasywnym i półaktywnym oraz najniższą do aktywności politycznej i działania na rzecz zmiany. Spośród podstawowych cech osobowości sumienność i ekstrawersja wiążą się najsilniej poszczególnymi wymiarami zachowań obywatelskich, a neurotyczność powiązana jest z nimi najsłabiej. Jedynie angażowanie się w bezpośrednie działania polityczne nie ma związku z podstawowymi cechami osobowości i jest uwarunkowane innymi czynnikami.

Słowa kluczowe: zachowania obywatelskie; model Wielkiej Piątki; osobowość; młodzież; Europejczycy.

WPROWADZENIE

Przedstawione w tym artykule badania and zjawiskiem obywatelstwa odnoszą się do perspektywy psychologicznej. W przeciwieństwie do tradycyjnych ujęć (prezentowanych przede wszystkim przez socjologię i nauki polityczne), psychologiczne rozumienie obywatelstwa wykracza poza konwencjonalną polityczną aktywność i odnosi się do działań jednostki w obliczu codziennych problemów społecznych. Aktywność obywatelska powiązana jest bowiem nie tylko z dobrobytem, lecz także psychicznym dobrostanem jednostek i całych społeczeństw. Dotyczy to zarówno osób dorosłych, jak i młodych ludzi, którzy w swoich codziennych działaniach przejawiają zachowania mające charakter obywatelski, budując w ten sposób fundament pod formy obywatelskiej aktywności w dorosłości. Rezultatem młodzieńczych działań i doświadczeń w sferze społecznej i publicznej będzie przyszły dobrostan ich samych, jak i całych społeczności. Z tego powodu warto badać zachowania obywatelskie młodych ludzi i zrozumieć ich uwarunkowania. Choć wszystkie zachowania są uzależnione od czynników środowiskowych i cech indywidualnych, to cechy indywidualne są rzadziej przedmiotem badań w kontekście aktywności obywatelskiej.

W tym artykule poddajemy analizie zachowania obywatelskie młodzieży z dziesięciu europejskich krajów i badamy zależność między tymi zachowaniami a cechami osobowości.

Aktywność obywatelska młodzieży

Tradycyjne koncepcje obywatelstwa można podzielić na dwie grupy. Pierwsza, mająca charakter socjologiczny, odnosi się do typów społeczności i reprezentuje tradycyjne sposoby myślenia o społeczeństwie obywatelskim (Herbst, 2005). Druga podkreśla rolę jednostki i wskazuje na typy obywateli prezentujących określone postawy wobec państwa (Theiss-Morse, 1993). Nowym nurtem, który pojawiał się w ostatnich latach, jest ujmowanie obywatelstwa w katego-

riach zachowań (Torney-Purta, 2003; Lewicka, 2004; Kennedy, 2007). Jest ono obiecujące, ponieważ uwzględnia społeczne zmiany, wymagające obywatelstwa jako codziennego raczej niż okazjonalnego działania, i podkreślające rolę aktywnej partycypacji. Takie podejście stwarza szczególną perspektywę dla badań aktywności obywatelskiej młodzieży, która zbiera swoje pierwsze doświadczenia związane z partycypacją społeczną, relacją między systemem społecznym, instytucją a jednostką. Buduje też wiedzę i przekonania na temat społecznych struktur leżących u podstaw zaangażowania obywatelskiego (np. władzy czy autorytetu), tworzy koncepcję siebie, jako jednostki sprawczej, skutecznej, która może być podmiotem w systemie społecznym. Prowadzone jeszcze w latach 60. XX wieku badania Judith Torney-Purta (Hess i Torney-Purta, 1967) ukazały, że okres wczesnego dzieciństwa i młodości jest krytycznym czasem dla uruchomienia wewnętrznych zasobów sprzyjających aktywności obywatelskiej. Doświadczenia wówczas nabywane przekładają się na aktywność obywatelską w życiu dorosłym (Krzywosz-Rynkiewicz, 2019).

W badaniach nad aktywnością obywatelską najczęściej zwraca się uwagę na jej społeczne uwarunkowania, a w szczególności na kapitał społeczny, kulturowy, relacje rodzinne i edukację (Lewicka, 2008; Torney-Purta, Barber i Richardson, 2004; Kerr, 1999). Nieliczne studia, do których należą m.in. badania Zalewskiej i Krzywosz-Rynkiewicz (2011) prowadzone na polskiej próbie nastolatków, pokazują, że niektóre konstrukty osobowe (cechy i/lub przekonania) odgrywają ważną rolę w kształtowaniu postaw obywatelskich poprzez sprzyjanie aktywnemu podejściu do kwestii obywatelskich lub przeciwnie – uniemożliwianie zdobycia niezbędnego doświadczenia.

W tym artykule przedstawiamy zależności między indywidualnymi dyspozycjami, rozumianymi jako cechy osobowości, a zachowaniami obywatelskimi młodych ludzi.

Celem prezentowanych badań jest:

(1) Poznanie wielowymiarowej struktury zachowań obywatelskich młodych ludzi i odpowiedź na pytania: W jakim stopniu młodzi ludzie angażują się w różne rodzaje zachowań obywatelskich? oraz Jakie są profile ich zachowań obywatelskich?

(2) Poznanie zależności między cechami osobowości młodych ludzi a wielowymiarową strukturą ich zachowań obywatelskich i odpowiedzi na pytanie: Czy i w jaki sposób cechy osobowości są powiązane z różnymi rodzajami i profilami obywatelskich zachowań młodych ludzi?

Określenie „aktywne obywatelstwo” jest używane do opisu szerokiego zakresu obywatelskich działań w systemach demokratycznych. W prezentowanych badaniach opieraliśmy się na modelu obywatelstwa zaproponowanym przez Zalewską i Krzywosz-Rynkiewicz (2011). Model ten składa się z trzech wymiarów obywatelskich zachowań:

1. **Obywatelstwa pasywnego**, które wyraża się w (1) poczuciu tożsamości narodowej, przynależności do państwa i narodu, szacunku dla narodowych symboli i (2) patriotyzmu.

2. **Obywatelstwa półaktywnego**, wyrażającego się w (1) lojalności wobec państwa i jego instytucji, jak również (2) obywatelskich cnót, do których należy m.in. okazjonalny udział w wyborach (głosowanie).

3. **Aktywnego obywatelstwa** oraz jego podwymiarów:

(a) **obywatelstwo społeczne**, manifestujące się w pracy wolontariackiej na rzecz środowiska i społeczności w celu rozwiązywania lokalnych problemów;

(b) **obywatelstwo polityczne**, które obejmuje gotowość do udziału w rządach poprzez przynależność do partii politycznych, stawania do wyborów itp.;

(c) **obywatelstwo na rzecz zmiany**, przejawiające się w kontrolowaniu działań rządów, kwestionowaniu istniejącego porządku, organizowaniu legalnych i nielegalnych protestów;

(d) **obywatelstwo osobiste**, skoncentrowane na rozwoju, niezależności, przedsiębiorczości i dążeniu do finansowej stabilności.

Od lat 90. XX wieku w krajach Europy i Ameryki Północnej obserwuje się spadek aktywności obywatelskiej, przejawiającej się udziałem w głosowaniach i przynależnością do partii politycznych. Szczególnie wyraźne jest to wśród młodych ludzi, którzy wykazują niewielkie zainteresowanie kwestiami politycznymi, niechętnie biorą udział w wyborach, skoncentrowani są na własnych osobistych potrzebach i priorytetach. Określa się ich często jako „politycznie wyłączone” (Bentley i Oakley, 1999). Wśród przyczyn alienacji młodzieży od świata polityki wskazuje się na społeczne i ekonomiczne zmiany związane z globalizacją (Szafraniec, 2011). Arnett (2000) przedstawia szereg procesów, które opóźniają wchodzenie młodych ludzi w dorosłość poprzez podejmowanie zobowiązań zawodowych, rodzinnych oraz obywatelskich, związanych m.in. z kształtowaniem się światopoglądu i politycznych orientacji. Młodzi, stojąc wobec problemów ze znalezieniem pracy, usamodzielnienia się itp., nie chcą wpływać na sytuację w społeczności poprzez aktywność polityczną czy system demokratycznych rządów. Mając możliwość dowolnego przemieszczania się, biorą sprawy we własne ręce i starają się znaleźć miejsca bardziej dogodne dla realizacji planów (Szafraniec, 2011). Dlatego można oczekiwać, że we wszystkich krajach europejskich zaangażowanie młodzieży w formy aktywnego obywatelstwa będzie niższe niż obywatelstwa pasywnego czy półaktywnego. Wyjątek może stanowić aktywne obywatelstwo osobiste, wiążące się z realizacją osobistych celów i dążeniem do uzyskania samodzielności i niezależności.

Zachowania obywatelskie a cechy osobowości

Badania prowadzone z udziałem dorosłych pokazują, że cechy osobowości są powiązane z zachowaniami obywatelskimi. W badaniach często wykorzystuje się model Wielkiej Piątki w ujęciu Costy i McCrae’a (1992). Model ten ma szczególne zastosowanie w badaniach eksploracyjnych, których celem jest wnioskowanie o zależnościach między cechami a różnymi zjawiskami. Ważnym atutem modelu jest uniwersalne, rzetelne narzędzie badawcze, zaadoptowane w wielu krajach, co umożliwia prowadzenie międzynarodowych

porównań. Ogólnie rzecz biorąc, wyniki pokazują, że cechy osobowości wiążą się z różnymi rodzajami politycznych zachowań, włączając w to ideologie polityczne oraz postawy (Miluska, 2009; Hibbing, Ritchie i Anderson, 2011; Verhulst, Eaves i Hatemi, 2012), obywatelskie zaangażowanie (Kanacri, Rosa i Giunta, 2012), ogólny poziom zaufania do ludzi, respektowanie obywatelskich zasad oraz działanie na rzecz organizacji (Dinesen, Norgaard i Klemmensen, 2014). Otwartość na doświadczenie jest generalnie silnym predyktorem zaangażowania politycznego. Wiąże się bowiem z zainteresowaniem sprawami politycznymi i społecznymi – poszukiwaniem informacji, podejmowaniem dyskusji o polityce (Mondak i Halperin, 2008; Vecchione i Caprara, 2009). Ekstrawersja, związana z energetycznym poziomem funkcjonowania w społecznym świecie, pozytywnie wiąże się z udziałem w życiu politycznym, zwłaszcza gdy aktywność ta odnosi się do społecznych kontaktów – udziału w spotkaniach, kampaniach społecznych (Mondak i Halperin, 2008). Wysoki poziom ugodowości, związany z prospołeczną orientacją, wiąże się z politycznym zaangażowaniem na dwa sposoby. Przekłada się na podejmowanie działań o charakterze altruistycznym (np. udział w inicjatywach wolontariackich), które nie zawsze mają charakter polityczny (Bekkers, 2005; Okun, Pugliese i Rook, 2007). Może też negatywnie przekładać się na bezpośrednie zaangażowanie w działania polityczne, ponieważ wiele z nich rozgrywa się w atmosferze sporów i konfliktów, których osoby ugodowe unikają (Ha, Kim i Jo, 2013). Niejasny jest wpływ sumienności na aktywność polityczną. Z jednej bowiem strony osoby sumienne są obowiązkowe, ambitne oraz zdyscyplinowane, co powoduje niechęć do udziału w polityce wiążącej nie z niezgodą, konfliktem interesów, nieprzewidywalnością itp. Z drugiej jednak strony gotowość do wypełniania obowiązków, zorganizowanie i rzetelność przekłada się pozytywnie na wypełnianie obowiązków związanych z udziałem w głosowaniach. Ponieważ osoby sumienne są bardziej wrażliwe na społeczną aprobatę, unikają wszelkich nieakceptowanych form aktywności politycznej, jak np. udział w protestach (Anderson, 2009; Gallego i Oberski, 2012; Mondak i Halperin, 2008; Mondak, Hibbing, Canache, Seligson i Anderson, 2010). Wiele badań potwierdza, że żaden z wymiarów neurotyzmu nie wiąże się z polityczną partycypacją (John i Srivastava, 1999; Mondak et al., 2010).

Zaprezentowane powyżej prawidłowości odnoszą się przede wszystkim do badań nad zaangażowaniem politycznym u dorosłych. Relacje między aktywnością obywatelską, która jest pojęciem szerszym, a dyspozycjami osobowymi, zwłaszcza dotyczącymi młodych ludzi, jest rzadko przedmiotem badań. Quintelier (2012) badał, w jakim stopniu cechy osobowości nastolatków mierzone na podstawie ocen własnych i ocen obserwatorów wpływają na uczestnictwo w życiu politycznym. Jego wyniki pokazują, że otwartość na doświadczenie i ekstrawersja były cechami, które w największym stopniu są powiązane z polityczną partycypacją młodzieży. W badaniach polskich nastolatków (Zalewska i Krzywosz-Rynkiewicz, 2011) cztery cechy Wielkiej Piątki (wyłączając neurotyczność) okazały się powiązane z wybranymi wymiarami obywatelskich zachowań. Sumiennność korelowała z obywatelstwem pasywnym, półaktywnym, aktywnym obywatelstwem osobistym i społecznym. Ugodowość

wiązała się z obywatelstwem półaktywnym i aktywnym o charakterze społecznym, ekstrawersja – z aktywnym obywatelstwem społecznym, a otwartość na doświadczenie – z obywatelstwem na rzecz zmiany. Niniejsze badanie stanowi pierwszą próbę potwierdzenia uzyskanych wcześniej prawidłowości na dużej międzynarodowej próbie badawczej. Można oczekiwać następujących zależności między cechami osobowości a zachowaniami obywatelskimi:

(1) Otwartość na doświadczenie, bodźce i idee będzie pozytywnie związana z obywatelstwem zorientowanym na zmiany, a w szczególności udziałem w protestach, których celem jest dokonanie zmian.

(2) Sumienność będzie pozytywnie związana ze społecznie akceptowanymi zachowaniami obywatelskimi, związanymi z wypełnianiem obowiązków, samodyscypliną, lojalnością wobec państwa, respektem dla obywatelskich cnót wyrażonych w opisanej wcześniej formie obywatelstwa półaktywnego, obywatelstwie pasywnym (patriotyzmie i tożsamości narodowej), promowanych przez system edukacyjny, jak również aktywnym obywatelstwie osobistym (zorientowanym na osiągnięcie celów osobistych) i społecznym (związanym ze wspieraniem społeczności).

(3) Ekstrawersja będzie pozytywnie związana z gotowością do udziału w różnych typach obywatelskich aktywności oraz poszukiwaniem nowych doświadczeń. W najmniejszym stopniu może korelować z obywatelstwem pasywnym (poczuciem tożsamości narodowej i patriotyzmem).

(4) Ugodowość wyraża się w pozytywnym stosunku do innych, dlatego też będzie pozytywnie związana z gotowością do udziału w aktywnościach promujących społeczne kwestie – obywatelstwem pasywnym, półaktywnym oraz aktywnym obywatelstwem społecznym.

(5) Neurotyczność jest raczej predykatorem zdrowia niż społecznego zaangażowania, dlatego mało prawdopodobne, aby wiązała się z jakimkolwiek wymiarem zachowań obywatelskich.

METODA

Grupa badana

Badania przeprowadzono w 2014 roku. Wzięło w nich udział 3452 uczniów (48% chłopców i 52% dziewcząt) w trzech grupach wiekowych: wczesna adolescencja – 11-latkowie (31%), średnia adolescencja – 14-latkowie (35%), późna adolescencja – 18-latkowie (34%). Badani pochodzili z dziesięciu Europejskich krajów i zamieszkiwali duże miasta, najczęściej ze stolicę państwa (45%), oraz miasteczka o liczbie mieszkańców nie przekraczającej 20 000 (55%) (Tabela 1).

Tabela 1.

Liczba osób badanych w każdym kraju z podziałem na wiek, miejsce zamieszkania i płeć

Kraj	Miasto		Płeć		Wiek			Suma
	duże	małe	dziewczęta	chłopcy	11	14	18	
Czechy	187	245	227	205	125	177	130	432
Estonia	180	180	180	180	120	120	120	360
Grecja	180	180	180	180	120	120	120	360
Węgry	54	180	121	113	60	60	114	234
Łotwa	177	183	180	180	119	121	120	360
Litwa	145	180	186	169	100	164	91	355
Polska	189	174	212	149	130	121	112	361
Portugalia	173	181	184	170	121	117	116	354
Słowacja	180	180	180	180	120	120	120	360
Słowenia	96	180	136	140	84	72	120	276
Suma	1561	1863	1786	1666	1099	1192	1163	3452

Przebieg badania

Badanie było anonimowe, przeprowadzano je w grupach 15-25-osobowych. Uczestnicy brali w nim udział dobrowolnie, po uzyskaniu zgody od ich opiekunów i nauczycieli, zgodnie z procedurami panującymi w poszczególnych krajach. Badanych poinformowano, że zgromadzone dane będą wykorzystane jedynie do celów naukowych. Użyto dwóch kwestionariuszy w formie papier-ołówek – do pomiaru aktywności obywatelskiej oraz do pomiaru cech osobowości w modelu Wielkiej Piątki. Po wypełnieniu kwestionariuszy badani wkładali je do kopert i przekazywali badaczowi.

Zastosowane techniki

Zachowania obywatelskie mierzono za pomocą Kwestionariusza Zachowań Obywatelskich (Zalewska i Krzywosz-Rynkiewicz, 2011), który składał się z 34 pytań. Odpowiedzi udzielano na 4-stopniowej skali: od 1 („zdecydowanie się zgadzam”) do 4 („zdecydowanie się nie zgadzam”). Eksploracyjna analiza czynnikowa potwierdziła, zgodnie z modelem teoretycznym, sześć wymiarów obywatelstwa, które miały wystarczający poziom rzetelności. Na wymiar obywatelstwa pasywnego składało się osiem pozycji ($\alpha = 0,81$), z przykładowym: „Czy słysząc hymn polski, zachowujesz powagę i postawę szacunku?”; wymiar obywatelstwa półaktywnego tworzyło pięć pozycji ($\alpha = 0,67$), z przykładowym:

„Czy starasz się postępować zgodnie z przepisami (np. drogowymi, regulaminem szkolnym)?”; na wymiar aktywnego obywatelstwa osobistego składały się cztery pozycje ($\alpha = 0,63$), z przykładowym: „Czy dążysz do tego, aby w przyszłości być osobą niezależną finansowo, odpowiedzialną za siebie i swoje życie?”; wymiar aktywnego obywatelstwa politycznego tworzyły dwie pozycje ($\alpha = 0,72$), z przykładowym: „Gdy będziesz pełnoletni, czy zapiszesz się do partii politycznej?”; na wymiar aktywnego obywatelstwa społecznego składało się dziesięć pozycji ($\alpha = 0,73$), z przykładowym: „Czy znasz członków samorządu szkolnego w twojej szkole?”; wymiar aktywnego obywatelstwa na rzecz zmiany tworzyły cztery pozycje ($\alpha = 0,80$), z przykładowym: „Czy bierzesz udział w jakichkolwiek działaniach lub akcjach protestacyjnych, które mają doprowadzić do zmian (np. zbieranie podpisów pod petycjami, blokowanie ulic, protest poprzez wywieszanie plakatów, okupowanie budynków itp.)?”.

Cechy osobowości mierzono za pomocą składającego się z 60 pytań Inwentarza Osobowości NEO FFI autorstwa Costy i McCrae’a (1992), odnoszącego się do modelu Wielkiej Piątki (wypełniało go 2858 badanych). *The Big Five Questionnaire* (BFQ), składający się z 44 pytań autorstwa Caprari (Caprara, Barbaranelli, Borgogni i Perugini, 1993), który również odnosi się do modelu Wielkiej Piątki, wykorzystano w krajach, w których NEO FFI nie został zaadaptowany (Węgry i Łotwa – 594 badanych).

W kwestionariuszach NEO FFI i BFQ każda z cech osobowości była badana odpowiednią liczbą pytań: Neurotyczność – 12 (dla NEO FFI) i 8 (BFQ), Ekstrawersja – 12 i 8, Otwartość na doświadczenie – 12 i 10, Ugodowość – 12 i 9, Sumienność – 12 i 9. W każdym z testów mierzona w grupie badanej rzetelność skal wynosiła: Neurotyczność ($\alpha = 0,73$ dla NEO FFI i $\alpha = 0,61$ dla BFQ), Ekstrawersja (odpowiednio $\alpha = 0,66$ i $\alpha = 0,59$), Otwartość na doświadczenie ($\alpha = 0,56$ i $\alpha = 0,70$), Ugodowość ($\alpha = 0,63$ i $\alpha = 0,51$) i Sumienność ($\alpha = 0,78$ i $\alpha = 0,56$). Zgromadzone dane analizowano na poziomie każdej z cech. W obydwu testach badani udzielali odpowiedzi na 5-punktowej skali Likerta. Ponieważ obydwa wykorzystane testy różniły się liczbą pytań mierzących każdą ze skal, dlatego – w celu ustalenia ich wskaźników – obliczono średni wynik dla każdej analizowanej cechy.

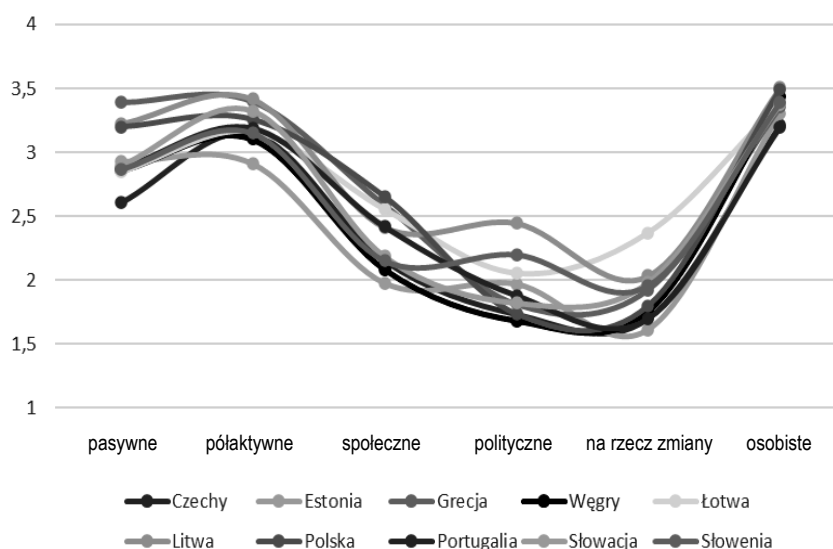
Analiza danych

Dla pomiaru zależności między różnymi wymiarami zachowań obywatelskich i cechami osobowości wykonano podstawowe analizy statystyczne (statystyki opisowe, analizę korelacyjną, analizę wariancji). Profile aktywności obywatelskiej wyłoniono w wyniku analizy skupień metodą k -średnich.

WYNIKI

**Zakres zaangażowania
w różne wymiary zachowań obywatelskich**

Średnie dla sześciu wymiarów obywatelskich zachowań (pasywnego, półaktywnego oraz czterech podwymiarów aktywnego obywatelstwa: społecznego, politycznego, osobistego i ukierunkowanego na zmianę) w dziesięciu krajach zaprezentowano na Wykresie 1. Wyniki pokazują podobny rozkład poziomu aktywności obywatelskiej.

Wykres 1. Średni poziom sześciu wymiarów aktywnych obywatelskich zachowań w poszczególnych krajach.

Uczniowie są najbardziej skłonni do działania na rzecz celów osobistych ($M = 3,41$; $SD = 0,48$) – rozwoju umiejętności, zainteresowań i finansowej niezależności. Deklarują też gotowość obywatelskiej partycypacji o charakterze półaktywnym ($M = 3,25$; $SD = 0,48$), np. głosowanie w wyborach i przestrzeganie prawa. Stosunkowo wysoko ocenili swój poziom obywatelstwa pasywnego ($M = 2,98$; $SD = 0,58$), a więc patriotyzmu, szacunku dla symboli narodowych i lojalności wobec kraju. Ich zainteresowanie kwestiami politycznymi i społecznymi jest relatywnie niskie. Młodzi są w niewielkim stopniu gotowi do brania udziału w aktywnościach o charakterze społecznym ($M = 2,30$; $SD = 0,58$), a więc działania na rzecz najbliższej społeczności. W najmniejszym stopniu wyrażają zainteresowanie sprawami politycznymi ($M = 1,91$; $SD = 0,83$) oraz aktywnością na rzecz zmian ($M = 1,87$; $SD = 0,62$).

Wymiary zachowań obywatelskich a cechy osobowości

Analiza wymiarów obywatelskich zachowań w relacji do cech osobowości wykazała wysoko istotne statystycznie korelacje (na poziomie $p < 0,001$) z wartością r między 0,05-0,40. Można przypuszczać, że tak wysoki poziom korelacji może być związany z wielkością grupy badanej. Aby zależność tę potwierdzić, podzielono losowo grupę badaną na trzy podgrupy, z których każda została poddana niezależnej analizie. Wyniki przedstawione w Tabeli 2 ukazują, że wybrane korelacje między wymiarami obywatelskich zachowań a cechami osobowości były słabsze, ale regularne. Za znaczące uznano jedynie te, które są istotne na poziomie $p < 0,001$ w każdej z trzech podgrup.

Tabela 2.

Korelacje między wymiarami aktywności obywatelskiej a cechami Wielkiej Piątki – analiza w trzech losowych podgrupach

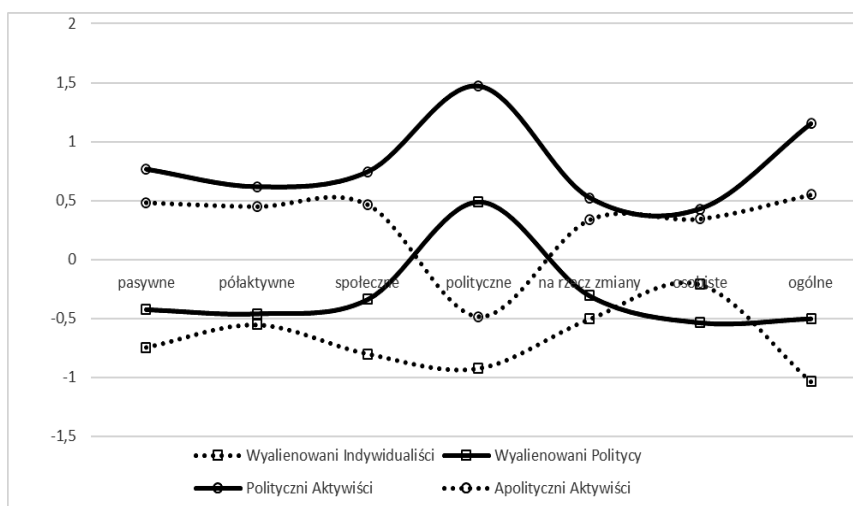
	Neurotyczność			Ekstrawersja			Otwartość			Ugodowość			Sumienność			GFP		
	G1	G2	G3	G1	G2	G3	G1	G2	G3	G1	G2	G3	G1	G2	G3	G1	G2	G3
Pasywne	-0,046	-0,039	0,034	0,112*	0,155*	0,090	0,041	0,072	0,054	0,168*	0,122*	0,145*	0,187*	0,265*	0,172*	0,165*	0,221*	0,208*
Półaktywne	0,038	-0,029	0,008	0,153*	0,150*	0,143*	0,117*	0,075	0,174*	0,239*	0,259*	0,319*	0,286*	0,290*	0,340*	0,326*	0,302*	0,388*
Osobiste	-0,106*	-0,147*	-0,169*	0,169*	0,167*	0,237*	0,099	0,080	0,171*	0,061	0,115	0,148*	0,323*	0,270*	0,361*	0,186*	0,172*	0,251*
Polityczne	-0,052	-0,053	-0,023	0,050	0,044	0,013	0,000	0,008	0,011	0,030	-0,035	-0,014	0,100	0,127*	0,057	0,041	0,064*	0,017
Spoleczne	-0,019	0,013	0,015	0,159*	0,251*	0,143*	0,177*	0,141*	0,241*	0,169*	0,129*	0,177*	0,185*	0,216*	0,161*	0,276*	0,331*	0,277*
Zmiany	0,045	0,012	-0,011	-0,023	0,042	-0,005	0,198*	0,217*	0,194*	-0,023	0,043	0,009	-0,002	0,014	0,010	0,066	0,073	0,086
Całość	-0,032	-0,045	-0,010	0,175*	0,242*	0,168*	0,173*	0,161*	0,229*	0,204*	0,169*	0,230*	0,285*	0,327*	0,285*	0,311*	0,343*	0,354*

Uwaga. G1 – Grupa 1 ($N = 1142$), G2 – Grupa 2 ($N = 1152$), G3 – Grupa 3 ($N = 1158$);
* $p < 0,0001$.

Aktywność polityczna nie jest regularnie skorelowana z żadną z cech osobowości. Aktywność na rzecz zmiany koreluje jedynie z Otwartością na doświadczenie. Istotne i regularne korelacje zaobserwowano między obywatelstwem pasywnym a Ugodowością i Sumiennością. Aktywność osobista jest pozytywnie skorelowana z Ekstrawersją i Sumiennością, a negatywnie z Neurotycznością. Cechy, takie jak Ekstrawersja, Ugodowość i Sumienność, korelują z obywatelstwem półaktywnym i aktywnym obywatelstwem społecznym. Ten ostatni wymiar jest również powiązany z Otwartością na doświadczenie.

Profile zachowań obywatelskich

Cztery profile aktywności obywatelskiej zostały wyłonione w wyniku analizy skupień metodą k -średnich (Wykres 2).

Wykres 2. Profile aktywności obywatelskiej – analiza skupień metodą k -średnich (wyniki standaryzowane).

Dwa profile aktywistów – Polityczni Aktywiści i Apolityczni Aktywiści – przejawiają wysoki poziom patriotyzmu i lojalności wobec państwa, gotowość do udziału w głosowaniach, zaangażowanie w proces osobistego rozwoju oraz chęć działania na rzecz społeczności, a także udziału w protestach. Te dwa profile różnią się poziomem politycznego zaangażowania. Polityczni Aktywiści, którzy stanowią 18% badanych, są gotowi przyłączyć się do partii politycznych i kandydować w wyborach, podczas gdy Apolityczni Aktywiści, którzy reprezentują jedną trzecią badanych (32%), niechętnie angażują się w aktywność polityczną. Analiza wyłoniła również dwa profile wyalienowanej młodzieży. Wyalienowani Politycy (25%) nie mają poczucia przynależności narodowej, nie są zainteresowani osobistym rozwojem, braniem udziału w głosowaniach oraz zaangażowaniem na rzecz społeczności czy protestowaniem. Interesuje ich jedynie udział w polityce. Wyalienowani Indywidualiści (25%) są najbardziej skupieni na rozwoju osobistym i najmniej skłonni wypełniać swoje obowiązki obywatelskie (głosować w wyborach i przestrzegać prawa) czy uczestniczyć w życiu społecznym i politycznym.

Profil aktywności obywatelskiej a cechy osobowości

Tabela 3.

Poziom natężenia cech osobowości w czterech profilach obywatelskiej aktywności – wyniki analizy wariancji

Wymiary	Polityczni Aktywiści ₁ (N = 601)		Apolityczni Aktywiści ₂ (N = 1082)		Wyalienowani Politycy ₃ (N = 926)		Wyalienowani Indywidualiści ₄ (N = 809)		Całość (N = 3420)		F	P	η^2
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD			
Neurotyczność	2,91	0,610	2,92	0,630	2,90	0,610	2,99	0,651	2,93	0,627	3,24	0,021	0,007
Ekstrawersja	3,61* _{3,4}	0,504	3,63* _{3,4}	0,512	3,48* _{1,2}	0,514	3,42* _{1,2}	0,604	3,54	0,541	30,76	0,001	0,037
Otwartość	3,14* _{3,4}	0,476	3,19* _{3,4}	0,513	2,99* _{1,2}	0,437	3,01* _{1,2}	0,514	3,09	0,495	36,04	0,001	0,039
Ugodowość	3,47* _{3,4}	0,513	3,55* _{3,4}	0,474	3,38* _{1,2}	0,496	3,35* _{1,2}	0,492	3,44	0,498	33,28	0,001	0,039
Sumienność	3,62* _{3,4}	0,548	3,60* _{3,4}	0,552	3,36* _{1,2}	0,537	3,30* _{1,2}	0,610	3,47	0,578	69,78	0,001	0,077
GFP	3,36* _{3,4}	0,308	3,39* _{3,4}	0,303	3,24* _{1,2}	0,282	3,21* _{1,2}	0,294	3,30	0,306	77,03	0,001	0,091

Uwaga. P – wartość statystyki dla testu dwustronnego przy stopniach swobody $df(3, 3420)$; różnice istotne (na poziomie $*p < 0,001$) między poszczególnymi profilami a pozostałymi profilami aktywności obywatelskiej oznaczone za pomocą numerów (Polityczni Aktywiści – 1, Apolityczni Aktywiści – 2, Wyalienowani Politycy – 3, Wyalienowani Indywidualiści – 4); GFP – ogólny czynnik osobowości (*General Factor of Personality*).

Relacje między czterema profilami obywatelskiej aktywności i cechami osobowości wyłoniono w wyniku jednoczynnikowej analizy wariancji. Przedstawione w Tabeli 3 wyniki wskazują, że pod względem cech osobowości grupy Aktywistów wyraźnie odróżniają się od grup Wyalienowanych. Polityczni i Apolityczni Aktywiści charakteryzują się wyższym poziomem ekstrawersji, otwartości na doświadczenie i sumienności niż Wyalienowani Politycy i Indywidualiści. Wyalienowani Politycy częściej szukają towarzystwa innych, są bardziej otwarci na nowe doświadczenia i idee, gotowi do wypełniania obowiązków i częściej angażują się w planowane, a nie spontaniczne działania. Aktywiści uzyskali znacznie wyższe wyniki w poziomie ugodowości niż Wyalienowani, którzy wykazują więcej podejrzliwości i są bardziej antagonistyczni wobec innych. Neurotyczność nie różnicuje profili aktywności obywatelskiej, co sugeruje, że uczestnicy badania charakteryzują się podobnym poziomem emocjonalnej stabilności, kontrolą impulsów i skłonnością do przeżywania negatywnych emocji.

DYSKUSJA

Wyniki badań ukazały, że rozkład aktywności obywatelskiej ma podobny wzorec we wszystkich badanych krajach. Młodzi ludzie mają najwyższą gotowość do aktywności osobistej oraz obywatelstwa o charakterze pasywnym i półaktywnym. Deklarują stosunkowo wysoki poziom patriotyzmu, szacunku dla symboli i przywiązania do kraju. Mają też gotowość do brania udziału w wyborach i są lojalni wobec prawa. Najwyższy jednak poziom wykazuje aktywność sprowadzająca się do „brania swoich spraw we własne ręce” i gotowości do realizacji osobistych celów. To, co można by nazwać społeczną partycypacją, a więc przestrzenią między JA i moja rodzina a naród, jest słabo reprezentowane. Młodzi ludzie chętniej angażują się jeszcze w działalność na rzecz społeczności, natomiast angażowanie się w politykę, nawet tę na poziomie szkolnym – kandydowanie do samorządów czy gotowość do protestów – jest bardzo niska. Można więc powiedzieć, że nasze badania, oparte na wspólnej metodologii, ukazują to, co nazywa się „śmiercią polityki” wśród młodych ludzi, ale także alienację od uczestnictwa w sprawach społecznych. Istnieje więc wyraźna luka między narodem a rodziną, i jest to luka partycypacji.

Jeśli chodzi o zależność między aktywnością obywatelską a cechami osobowości, prowadzone przez nas badania odróżniają od innych badań dwie kwestie. Po pierwsze, odnoszą się do zależności między aktywnością obywatelską a cechami osobowości, podczas gdy inne koncentrują się raczej na zaangażowaniu politycznym. Po drugie, przedmiotem badania jest młodzież, podczas gdy większość badań w tym obszarze dotyczy dorosłych. Na podstawie naszych wyników możemy więc wnioskować, które z cech osobowości są powiązane z szeroko rozumianymi zachowaniami obywatelskimi we wczesnej młodości. Potwierdza to prawidłowości zaobserwowane wśród osób dorosłych już w latach 50. i 60. XX wieku (Levinson, 1958; Milbrath, 1965), w których wskazuje się, iż cechy Wielkiej Piątki sprzyjają zainteresowaniu sprawami społecznymi i politycznymi.

Szczegółowe analizy wskazują, że generalnie sumienność i ekstrawersja są najsilniej powiązane z różnorodnymi zachowaniami obywatelskimi. Wysoka sumienność wiąże się przede wszystkim z wysokim obywatelstwem półaktywnym (lojalnością wobec instytucji państwa i cnotami obywatelskimi, przejawiającymi się np. braniem udziału w głosowaniach) i osobistym (zaangażowaniem w działania prowadzące do usamodzielnienia, niezależności i realizacji osobistych celów). Ponadto jest powiązana z dwoma rodzajami obywatelskiego zaangażowania, które jest społecznie pożądane i promowane przez system edukacyjny – poczuciem przynależności narodowej i patriotyzmu oraz działaniami na rzecz społeczności. Nie wiąże się natomiast z gotowością do protestów i bezpośrednim zaangażowaniem politycznym. Można sądzić, że osoby sumienne są z jednej strony gotowe do wypełniania obowiązków, zorganizowane i rzetelne, co wiąże się pozytywnie z wypełnianiem obowiązków obywatela. Z drugiej jednak – obowiązkowe oraz zdyscyplinowane, co może powodować niechęć do politycznej partycypacji, w którą wpisane jest narażenie na konfrontację, niezgodę, a czasem konflikt.

Ekstrawersja ma związek z obywatelską aktywnością zarówno pasywną i półaktywną, jak i społeczną, i osobistą. Osoby ekstrawertyczne mają większą sieć kontaktów i chętniej angażują się w działania kolektywne, co wiąże się z większym udziałem w działaniach na rzecz społeczności, kampaniach społecznych itp., ale także z przynależnością społeczną i narodową. Większy poziom optymizmu i pewności siebie ekstrawertyków przekłada się na ich większe poczucie osobistej skuteczności, co może się wiązać z większą gotowością do brania spraw w swoje ręce i uzyskiwania niezależności. Prawidłowości te potwierdzono również w badaniach z udziałem dorosłych (Vecchione i Caprara, 2009). Co ciekawe, ekstrawersja nie wiąże się z gotowością do działań na rzecz zmiany i angażowaniem się w bezpośrednie polityczne działania.

Ugodowość jest powiązana z trzema społecznie akceptowanymi elementami aktywności obywatelskiej – obywatelstwem pasywnym, półaktywnym i społecznym. Jest to zgodne z wynikami badań uzyskanymi na osobach dorosłych (Bekkers, 2005; Okun i in., 2007). Osoby ugodowe, z natury zgodne, są gotowe do współpracy i unikają konfliktu. Są więc ukierunkowane na działania prospołeczne oraz działania wiążące się z poczuciem więzi i przynależności. Mogą unikać angażowania się w politykę, gdyż częściej wiąże się ona z konfrontacją i nieporozumieniami. Z podobnego powodu nie angażują się w protesty. Badania z udziałem osób dorosłych pokazują, że otwartość na doświadczenie jest silnie powiązana z zaangażowaniem politycznym. Otwartość leży bowiem u podłoża zainteresowania sprawami politycznymi i społecznymi, poszukiwania informacji, podejmowania dyskusji o polityce (Mondak i Halperin, 2008; Vecchione i Caprara, 2009). Badania nad wpływem doświadczeń z dzieciństwa na zaangażowanie obywatelskie w dorosłości potwierdzają tę zależność – zainteresowanie sprawami politycznymi we wczesnej młodości przekłada się na wyższy poziom wiedzy politycznej, a w dorosłości – na większą gotowość do udziału w głosowaniach czy w wolontariacie (McIntosh, Hart i Youniss, 2007). Nasze badania nad młodzieżą pokazują, że we wczesnej młodości otwartość na doświadczenie wiąże się z gotowością do protestów oraz angażowaniem się w społeczną działalność na rzecz społeczności. Być może prowadzi do budowania przekonań o własnej skuteczności, co w dorosłości owocuje większym społecznym zaangażowaniem.

Neurotyczność jest najmniej powiązana z aktywnością obywatelską, co potwierdzają badania z udziałem dorosłych (Gallego i Oberski, 2012; Mondak i in., 2010; Vecchione i Caprara, 2009). Nasze wyniki wskazują na negatywny związek neurotyczności z aktywnością osobistą ukierunkowaną na uzyskanie niezależności finansowej. Z pewnością osoby nisko neurotyczne są bardziej pewne siebie, stabilne emocjonalnie, dzięki czemu łatwiej mobilizują się do działania w osiąganiu celów osobistych.

Interesujące jest, że angażowanie się w bezpośrednie polityczne działania nie ma związku z podstawowymi cechami osobowości i jest uwarunkowane prawdopodobnie innymi czynnikami, związanymi z wartościami, przekonaniami i celami osobistymi. Potwierdzają to wyniki zależności między cechami osobowości a profilami aktywności obywatelskiej. Wszystkie cechy osobowości – oprócz neurotyczności – odróżniają osoby aktywne od wyalienowanych. Nie

różnicują jednak zaangażowania politycznego od apolitycznego. Można więc oczekiwać, że podstawowe cechy osobowości mają znaczenie dla ogólnego zaangażowania się w sprawy społeczne.

Ograniczenia

Prowadzone przez nas badania mają swoje ograniczenia. Głównym z nich jest wykorzystanie metod samoopisowych w badaniach młodzieży poniżej 14 roku życia, które mają ograniczony wgląd w siebie. Rzetelność podskal testów wykorzystanych w badaniach w Wielkiej Piątce, jest stosunkowo niska. W związku z tym wyniki należy interpretować z ostrożnością.

LITERATURA CYTOWANA

- Anderson, M. R. (2009). Beyond membership: A sense of community and political behavior. *Political Behavior*, 31(4), 603-627. DOI:10.1007/s11109-009-9089-x
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Bekkers, R. (2005). Participation in voluntary associations: Relations with resources, personality and political values. *Political Psychology*, 26(3), 439-454.
- Bentley T. i Oakley K. (1999). *The real deal: What young people really think about government, politics and social exclusion*. London: Demos.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L. i Perugini, M. (1993). The 'big five questionnaire': A new questionnaire to assess the five factor model. *Personality and Individual Differences*, 15(3), 281-288.
- Costa, P. T., jr. i McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI)*. Professional manual. Odessa, TX: Psychological Assessment Resources.
- Dinesen, P. D., Norgaard, A. S. i Klemmensen, R. (2014). The civic personality: Personality and democratic citizenship. *Political Studies*, 62(S1), 134-152.
- Gallego, A. i Oberski, D. (2012). Personality and political participation: The mediation hypothesis. *Political Behavior*, 34(3), 425-451.
- Ha, S. E., Kim, S. i Jo, S. E. (2013). Personality traits and political participation: Evidence from South Korea. *Political Psychology*, 34(4), 511-532. DOI:10.1111/pops.12008
- Herbst, J. (2005). *Oblicza społeczeństwa obywatelskiego*. Warszawa: FRSO.
- Hess, R. D. i Torney-Purta J. (1967). *The development of political attitudes in children*. Chicago: Aldine Pub. Co.
- Hibbing, M. V., Ritchie, M. i Anderson, M. R. (2011). Personality and political discussion. *Political Behavior*, 33, 601-624.
- John, O. P. i Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. W: L. A. Pervin i O. P. John (red.), *Handbook of personality: Theory and research* (wyd. 2, s. 102-138). New York: Guilford.

- Kanacri, B. P. L., Rosa, V. i Giunta, K. D. (2012). The mediational role of values in linking personality traits to civic engagement in Italian youth. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 40(1), 8-21.
- Kennedy, K. J. (2007). Student construction of 'active citizenship': What does participation mean to students? *British Journal of Educational Studies*, 55(3), 308-324.
- Kerr, D. (1999). *Citizenship education: An international comparison*. London: QCA.
- Krzywosz-Rynkiewicz, B. (2019). Aktywność obywatelska jako zadanie i wyzwanie rozwojowe – znaczenie okresu dzieciństwa i adolescencji. *Psychologia Rozwojowa*, 3(24), 9-20.
- Levinson, D. J. (1958). The relevance of personality for political-participation. *Public Opinion Quarterly*, 22, 3-10.
- Lewicka, M. (2004). Kup pan książkę... Mechanizmy aktywności obywatelskiej Polaków. *Studia Psychologiczne*, 42(4), 65-82.
- Lewicka, M. (2008). Dwuścieżkowy model aktywności społecznej: kapitał społeczny czy kulturowy? W: D. Rutkowska i A. Szuster (red.), *Różne oblicza altruizmu* (s. 245-275). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- McIntosh, H., Hart, D. i Youniss, J. (2007). The influence of family political discussion on youth civic development. *PS: Political Science and Politics*, 40, 495-499.
- Milbrath, L. W. (1965). *Political participation: How and why do people get involved in politics?* Chicago: Rand McNally and Company.
- Miluska, J. (2009). Wielka piątka a preferencje polityczne. W: J. Miluska (red.), *Polityka i politycy. Diagnozy – oceny – doświadczenia* (s. 505-521). Poznań: Wydawnictwo UAM.
- Mondak, J. J. i Halperin, K. D. (2008). A framework for the study of personality and political behaviour. *British Journal of Political Science*, 38, 335-362.
- Mondak, J. J., Hibbing, M. V., Canache, D., Seligson, M. A. i Anderson, M. R. (2010). Personality and civic engagement: An integrative framework for the study of trait effects on political behavior. *American Political Science Review*, 104, 85-110.
- Okun, M. A., Pugliese, J. i Rook, K. S. (2007). Unpacking the relation between extraversion and volunteering in later life: The role of social capital. *Personality and Individual Differences*, 42, 1467-1477.
- Quintelier, E. (2012). *The effect of personality on political participation among adolescents. Self-reports of children and observer ratings from their parents. Paper to be presented at the MSW research seminar—December 6th 2012*. University of Oldenburg, Germany. Pobrane z: <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/369646/1/PaperOldenburg.pdf> [dostęp: 26.07.2029].
- Szafraniec K. (2011). *Młodzi 2011*. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Pobrane z: http://kprm.gov.pl/Mlodzi_2011_alfa.pdf [dostęp: 12.09.2011].
- Theiss-Morse, E. (1993). Conceptualizations of good citizenship and political participation. *Political Behavior*, 15, 355-380.
- Torney-Purta, J. (2003). A European perspective on the IEA Civic Education Study: An introduction. *European Educational Research Journal*, 2, 366-369. <http://dx.doi.org/10.2304/eeerj.2003.2.3.3>

-
- Torney-Purta, J., Barber, C. H. i Richardson, W. K. (2004). Trust in government-related institutions and political engagement among adolescents in six countries. *Acta Politica*, 39, 380-406.
- Vecchione, M. i Caprara, G. V. (2009). Personality determinants of political participation: The contribution of traits and self-efficacy beliefs. *Personality and Individual Differences*, 46, 487-492.
- Verhulst, B., Eaves, L. J. i Hatemi, P. K. (2012). The relationship between personality traits and political ideologies. *American Journal of Political Science*, 56(1), 34-51.
- Zalewska, A. i Krzywosz-Rynkiewicz, B. (2011). *Psychologiczne portrety młodych obywateli*. Warszawa: Wydawnictwo SWPS Academica.

Relationship between young people's citizenship behaviors and personality traits –An international perspective

Beata Krzywosz-Rynkiewicz^{a*}, Anna M. Zalewska^b, Kristi Koiv^c,
Eva Szabo^d, Despina Karakatsani^e, Mojca Juricevic^f,
José Joaquim Costa^g, Susana Goncalves^h, Iveta Kovalcikovaⁱ,
Mara Vidnere^j, Vaiva Zuzeviciute^k

^a*University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland*

^b*University of Social Sciences and Humanities in Warsaw, Poland*

^c*University of Tartu, Estonia*, ^d*University of Szeged, Hungary*

^e*University of the Peloponnese, Greece*,

^f*University of Ljubljana, Slovenia*, ^g*University of Coimbra, Portugal*

^h*Polytechnic Institute of Coimbra, Portugal*

ⁱ*University of Presov, Slovakia*

^j*Riga Teacher Training and Educational Management Academy, Latvia*

^k*Vytautas Magnus University, Lithuania*

The aim of this study was to analyze the relationship between young people's citizenship behaviors and their basic personality traits. Three dimensions of citizenship were studied with the use of the model proposed by Zalewska and Krzywosz-Rynkiewicz: (1) passive citizenship, (2) semi-active citizenship, and (3) active citizenship with the following sub-dimensions: political, social, and personal citizenship, and action for change. The Big Five personality traits: (1) Openness to experience (2) Conscientiousness, (3) Extraversion, (4) Agreeableness, and (5) Neuroticism, were evaluated using

* Address for correspondence: BEATA KRZYWOSZ-RYNKIEWICZ—University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Department of Psychology of Development and Education, Faculty of Social Sciences, ul. Oczapowskiego 2, 10–719 Olsztyn, Poland; e-mail: beata.rynkiewicz@uwm.edu.pl

This research was supported by a research grant from the Children's Identity and Citizenship Education Association.

the NEO Five-Factor Inventory (NEO FFI) (Costa & McCrae) or the Big Five Questionnaire (BFQ44) (Capara, Barbaranelli, Borgogni, & Perugini, 1993). The surveyed sample consisted of a total of 3452 girls ($N = 1786$) and boys ($N = 1666$) aged 11 ($N = 1099$), 14 ($N = 1192$) and 17 ($N = 1163$) years. The respondents resided in big cities ($N = 1561$) and small towns ($N = 1863$) in 10 countries. The participants completed the Citizenship Behavior Questionnaire and a Big Five personality test (NEO FFI or BFQ44). The results revealed similar citizenship behavior patterns among young people from all surveyed countries. The respondents were most willing to engage in passive and semi-active citizenship activities, and they were least likely to become involved in political activities and activities aimed at bringing about a change. In the analyzed group of personality traits, Conscientiousness and Extraversion were the most strongly correlated with the evaluated dimensions of citizenship behavior, whereas Neuroticism was the least strongly correlated trait. Direct political citizenship was the only dimension that was not correlated with any of the personality traits and was influenced by other factors.

Keywords: citizenship behaviors; Big Five model; personality; young Europeans.

INTRODUCTION

This study analyzes the concept of citizenship from a psychological perspective. Unlike in the traditional approach, citizenship takes on a broader meaning when analyzed from a psychological vantage point: it emerges as a multi-dimensional construct that reflects the relationship between an individual and daily life, and is expressed by different dimensions of citizenship behavior. Citizenship behaviors influence the welfare and well-being of individuals and communities. The above applies not only to adults, but also to young people, who are only beginning to manifest citizenship behaviors and will be responsible for developing specific forms of citizenship in the future. As a result, their citizenship behaviors will influence the future welfare and well-being of their respective communities. For this reason, young people's commitment to political participation should be studied, and the underlying factors and effects of citizenship behaviors should be identified. It has been assumed that citizenship behaviors are influenced by environmental factors and personality traits, but the significance of the latter has rarely been investigated. This article analyzes the citizenship behaviors of adolescents from 10 European countries and examines the relationship between citizenship behaviors and personality traits.

Civic engagement among young people

Two notions of citizenship have been proposed in the traditional approach. The first one comes from sociology and makes reference to different types of communities and various schools of thought associated with civil society (Herbst, 2005). The second one emphasizes the role of the individual and revolves around types of good citizenship (Theiss-Morse, 1993). A new approach

focusing on citizenship behaviors was developed in the previous decade (Torney-Purta, 2003; Lewicka, 2004; Kennedy, 2007). In this new and highly promising model, citizenship is regarded as a daily activity that has evolved through social change. This method creates vast opportunities for evaluating the citizenship behaviors of young people, who are only beginning to accumulate experiences relating to social participation and explore the relationships among the social system, institutions, and individuals. This approach contributes new knowledge about social structures, authorities, and the role models that promote civic engagement. In this context, the individual is perceived as an agent who is capable of actively participating in a social system. Research conducted by Torney-Purta in the 1960s (Hess & Torney-Purta, 1967) demonstrated that early childhood and adolescence are critical periods for the development of citizenship behaviors. The experiences acquired in childhood and adolescence affect citizenship behaviors in adulthood (Krzywosz-Rynkiewicz, 2019).

Human behaviors are influenced by environmental factors and personality traits, but most citizenship research focuses on social determinants and mechanisms of civic activities, including the influence of social and cultural capital, family relations, and education (Lewicka, 2008; Torney-Purta, Barber, & Richardson, 2004; Kerr, 1999). In a study of Polish adolescents, Zalewska and Krzywosz-Rynkiewicz (2011) observed that selected personality constructs (traits and/or beliefs) played an important role in shaping civic attitudes by fostering an active approach to citizenship or, conversely, by preventing individuals from acquiring the necessary experience. This article analyzes the extent to which personality traits are associated with the citizenship behaviors of young people.

The study had two research objectives:

(1) to explore the multidimensional characteristics of young peoples' citizenship behaviors and to answer the following questions: *To what extent are young people involved in different dimensions of citizenship behavior?* and *What citizenship behaviors are typically encountered among young people?*

(2) to explore the relationships between young people's personality traits and the multidimensional characteristics of their citizenship behavior and to answer the following question: *Are personality traits linked with different dimensions and profiles of citizenship behavior among young people?*

The term "active citizenship" is widely used to describe a wide range of citizen behaviors in a participatory democracy. This study relies on the model of citizenship proposed by Zalewska and Krzywosz-Rynkiewicz (2011). The model accounts for three dimensions of citizenship behaviors:

1. **Passive citizenship** involving behaviors that are an expression of (1) national identity, a sense of belonging to a state or nation, respect for national symbols, and (2) patriotism;

2. **Semi-active citizenship** which is expressed by (1) loyalty to the state and state institutions, as well as (2) civic virtues such as occasional participation in elections (voting);

3. Active citizenship with sub-dimensions:

(a) **Social citizenship**, which involves volunteer work for the environment and the local community, aimed at solving local problems;

(b) **Political citizenship**, which involves the willingness to participate in governance by joining a political party or running for an office;

(c) **Citizenship for change**, which includes monitoring of government performance, questioning of the existing order, and organizing legal and illegal protests;

(d) **Personal citizenship**, which focuses on personal development, independence, financial sustainability, and entrepreneurship.

In Europe and North America, civic engagement has been declining steadily since the 1990s, with fewer citizens voting in elections and joining political parties. This is especially true of young people, who have little interest in political matters, are reluctant to vote, and focus solely on their own needs and priorities. Young people are often alienated from mainstream politics (Bentley & Oakley, 1999), mainly due to the social and economic changes that accompany globalization (Szafraniec, 2011). According to Arnett (2000), various processes delay adulthood, commitment to professional and family responsibilities, civic engagement, and the development of mature attitudes and a political orientation. The global youth unemployment crisis discourages young people from seeking independence and fighting for social change by becoming politically active or joining democratic institutions. In the contemporary world, young people are free to travel, which encourages them to settle in locations that offer greater opportunities for pursuing personal goals (Szafraniec, 2011). As a result, youth in all European countries are more likely to opt for passive and semi-activity citizenship rather than active citizenship. The only exception is active personal citizenship, which is related to the pursuit of personal goals and independence.

Citizenship behaviors and personality traits

Research has demonstrated that personality traits influence citizenship behaviors of adults. The Five Factor Model (FFM) developed by Costa and McCrae (1992) is widely used in international research in this area on account of its universal character and broad applicability. It is particularly well-suited for exploratory studies aimed at investigating relationships between personality traits and various phenomena. Personality traits influence diverse aspects of political behavior, including political ideology and attitudes (Miluska, 2009; Hibbing, Ritchie, & Anderson, 2011; Verhulst, Eaves, & Hatemi, 2012), civic engagement (Kanacri, Rosa, & Giunta, 2012), generalized trust in other people, citizenship norms, and participation in organizations (Dinesen, Norgaard, & Klemmensen, 2014). Most research into the relationships between personality traits and citizenship behaviors focuses on political participation, and the Big Five traits appear to be correlated with specific forms of political activity. Openness to experience is generally a strong predictor of political engagement. Open individuals show interest in political and social affairs; they

search for new information and are willing to participate in political discussions (Mondak & Halperin, 2008; Vecchione & Caprara, 2009). Extraversion, which is associated with a high level of energy in social interactions, is positively correlated with political activity, in particular in the social context, such as participation in meetings and social campaigns (Mondak & Halperin, 2008). Agreeableness is connected with pro-social behaviors and can exert both a positive and a negative influence on political participation. This trait promotes altruistic behaviors (such as volunteer initiatives) that are not always political in nature (Bekkers, 2005; Okun, Pugliese, & Rook, 2007). Agreeableness can also exert a negative impact on direct political participation, because complacent individuals tend to avoid conflict situations, which are common in political debate (Ha, Kim, & Jo, 2013). The influence of conscientiousness on political activity remains unclear. On one hand, conscientious individuals are responsible, ambitious, and disciplined, and so could be reluctant to participate in political life, which is unpredictable and rife with disagreement and conflicts of interest. On the other hand, conscientious individuals are reliable, well-organized, and willing to fulfill their duties, which is why they are more likely to vote in elections. These persons are more sensitive to social criticism and avoid unacceptable forms of political behavior, such as protests (Anderson, 2009; Gallego & Oberski, 2012; Mondak & Halperin, 2008; Mondak, Hibbing, Canache, Seligson, & Anderson, 2010). According to many researchers, none of the dimensions of neuroticism is correlated with political participation (John & Srivastava, 1999; Mondak et al., 2010).

The above relationships have been explored mainly in studies focusing on the political engagement of adults. Correlations between citizenship activity, which is a much broader term, and personal traits have rarely been analyzed in young people. Quintelier (2012) explored the extent to which adolescents' personality traits, measured by self-reports and observer ratings, affected political participation. The traits that exerted a significant effect on political participation among young people were Openness to experience and Extraversion. In a study of Polish teenagers (Zalewska & Krzywosz-Rynkiewicz, 2011), four Big Five traits (excluding Neuroticism) were correlated with selected dimensions of citizenship behavior. Conscientiousness was correlated with four dimensions (passive, semi-active, active personal, and social citizenship); Agreeableness was correlated with two dimensions (semi-active and social citizenship); Extraversion was correlated with social citizenship; and Openness was correlated with citizenship for change. The present study makes the first ever attempt to validate the relationship between the Big Five personality traits and complex citizen behaviors among adolescents based on a large international sample.

The following correlations can be expected between the Big Five traits and the different dimensions of citizenship behavior:

(1) Openness to experience, stimuli, and ideas will be positively associated with citizenship for change, especially protests aiming to bring about a change.

(2) Conscientiousness will be positively correlated with socially accepted citizenship behaviors that are related to the fulfillment of civic duties and self-discipline, including loyalty to the state, civic virtues (semi-active), patriotism, and national identity promoted by the educational system (passive), as well as active personal and social citizenship aimed at achieving personal goals and providing support to the community.

(3) Extraversion will be positively correlated with the willingness to participate in different types of citizenship activities and searching for new experiences. This trait will probably correlate the least with passive citizenship (a sense of national identity and patriotism).

(4) Agreeableness entails a positive attitude towards others; therefore, it will be positively correlated with the willingness to participate in civic activities, in particular those promoting a social cause, as well as passive, semi-active, and active social citizenship.

(5) Neuroticism is a predictor of health rather than social involvement, and it is unlikely to be associated with any dimension of citizenship behaviors.

METHOD

Sample

A total of 3452 students were surveyed in 2014. Male (48%) and female (52%) students were divided into three age groups: early adolescence, 11-year-olds (31%); middle adolescence, 14-year-olds (35%); and late adolescence, 18-year-olds (34%). The respondents resided in big cities, mostly capital cities (45%) and towns with a population of up to 20,000 inhabitants (55%), in 10 European countries (Table 1).

Table 1.
Number of respondents in each country by age, gender, and area of residence

Country	Area of residence		Gender		Age			Total
	City	Town	Girl	Boy	11 years	14 years	18 years	
Czech Rep.	187	245	227	205	125	177	130	432
Estonia	180	180	180	180	120	120	120	360
Finland	174	168	169	173	110	113	119	342
Greece	180	180	180	180	120	120	120	360
Hungary	54	180	121	113	60	60	114	234
Latvia	177	183	180	180	119	121	120	360
Lithuania	145	180	186	169	100	164	91	355
Poland	189	174	212	149	130	121	112	361
Portugal	173	181	184	170	121	117	116	354
Slovakia	180	180	180	180	120	120	120	360
Slovenia	96	180	136	140	84	72	120	276
Total	1561	1863	1786	1666	1099	1192	1163	3452

Procedure

The survey was anonymous, and it was conducted in groups of 15 to 25 respondents who volunteered for the study. Informed consent was obtained from the young people and their parents. They were informed that the data collected would be used exclusively for research purposes. Two traditional pen-and-pencil questionnaires were used to measure citizenship behaviors and the Big Five personality traits. The questionnaires were filled out by the respondents and returned to the researcher in envelopes.

Measures

Citizenship behavior was measured with the Citizenship Behavior Questionnaire (Zalewska & Krzywosz-Rynkiewicz, 2011). The questionnaire comprised 34 questions with a four-point response scale ranging from 1 (strongly disagree) to 4 (strongly agree). Exploratory factor analysis confirmed six citizenship factors related to the theoretical model: passive citizenship was an 8-item factor ($\alpha = .81$), and the sample item was: 'Do you maintain a solemn and respectful attitude when the national anthem is played?'. The semi-active citizenship factor comprised 5-items ($\alpha = .67$), and the sample item was: 'Do you follow rules and regulations (e.g. traffic rules, school regulations)?'. Personal active citizenship was a 4-item factor ($\alpha = .63$), and the sample item was: 'Do you strive to become a financially independent adult who takes full responsibility for his/her life?'. Active political citizenship factor consisted of 2-items ($\alpha = .72$), and the sample item was: 'Will you join a political party when you come of age?'. Active social citizenship was a 10-item factor ($\alpha = .73$), and the sample was: 'Do you know who are the members of the student council in your school?'. Citizenship for change was a 4-item factor ($\alpha = .80$), and the sample was: 'Do you participate in any activities or protests aiming to bring about social or political change (e.g. collecting petition signatures, street blocking, putting up protest posters, occupying buildings, etc.)?'.

Personality traits were measured with the NEO Five-Factor Inventory (NEO FFI), a 60-item test developed by Costa and McCrae (1992) based on the Big Five concept (completed by 2858 participants). The Big Five Questionnaire (BFQ), a 44-item inventory developed by Caprara (Caprara, Barbaranelli, Borgogni, & Perugini, 1993), was used in countries where the NEO FFI is not applied (Hungary and Latvia – 594 participants). In NEO FFI and BFQ, every trait was measured based on the number of the corresponding items: Neuroticism – 12 and 8, Extraversion – 12 and 8, Openness – 12 and 10, Agreeableness – 12 and 9, Conscientiousness – 12 and 9. In both tests, the reliability of each personality trait was measured in the study sample: Neuroticism (Cronbach's alphas: $\alpha = .73$ for NEOFFI and $\alpha = .61$ for BFQ), Extraversion ($\alpha = .66$ and $\alpha = .59$, respectively), Openness ($\alpha = .56$ and $\alpha = .70$, respectively), Agreeableness ($\alpha = .63$ and $\alpha = .51$, respectively), and Conscientiousness ($\alpha = .78$ and $\alpha = .56$, respectively). Big Five data from both tests were analyzed at the level of traits. In both tests, the respondents rated their answers on a 5-point Likert scale. The tests differed in the number of items

and the corresponding scales, which is why an average score for every analyzed trait was computed to determine the relevant indicators.

Data analysis

Basic statistical tests (descriptive statistics, correlation analysis, analysis of variance) were used to measure the prevalence of the different dimensions of citizenship behavior and their relationship with personality traits. The citizenship behavior profiles of young people were determined using cluster analysis.

RESULTS

The effect of civic participation on the dimensions of citizenship behavior

The mean scores for the six dimensions of citizenship behavior (passive, semi-active, and 4 sub-dimensions of active citizenship: social, political, personal, and citizenship for change) across all 10 countries are presented in Figure 1. The results revealed a similar distribution of citizenship activities.

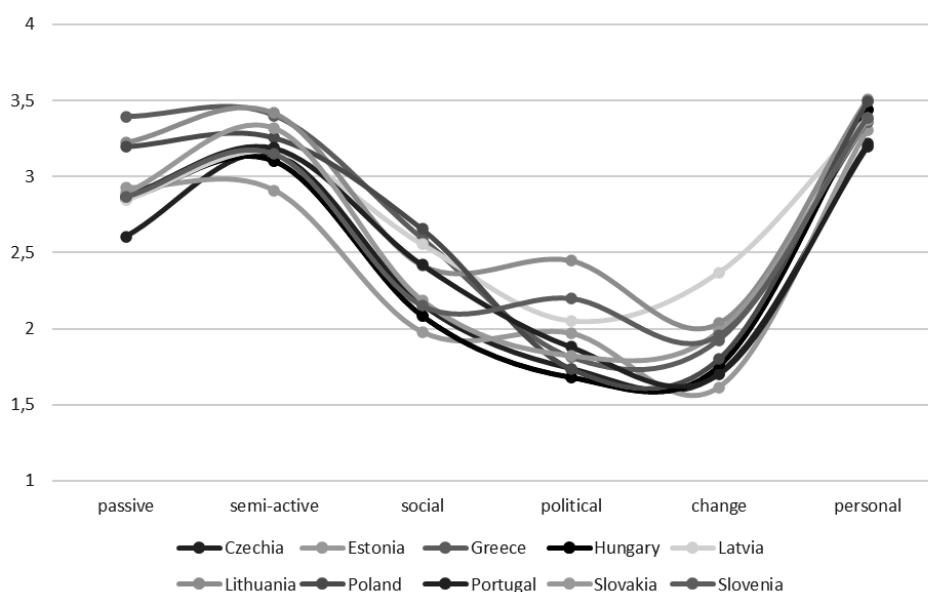

Figure 1. Mean scores on six dimensions of citizenship behavior across countries.

Students were most keen on pursuing Personal goals ($M = 3.41$, $SD = 0.48$), i.e. developing their skills, interests, and financial independence.

They also declared readiness for semi-active participation ($M = 3.25$, $SD = 0.48$), such as voting in elections and observing the law. The respondents scored relatively high on passive citizenship ($M = 2.98$, $SD = 0.58$), including patriotism, respect for national symbols, and loyalty to their country. Their interest in social and political matters was relatively low. The young people were somewhat keen on participating in social activities ($M = 2.30$, $SD = 0.58$), including community projects, but had very little interest in political ($M = 1.91$, $SD = 0.83$) issues or citizenship for change ($M = 1.87$, $SD = 0.62$).

Dimensions of citizenship behavior and personality traits

An analysis of correlations between the dimensions of citizenship behavior and personality traits yielded highly significant results ($p < .001$) with an r -value of .05–.40, which could be associated with the size of the sample. To confirm these relationships, the sample was divided into three random groups. Every group was analyzed independently at the significance level of $p < .001$ (Table 2). Selected correlations between citizenship behavior dimensions and personality traits were weak, but regular. Only significant relationships in each of the three subsample groups were analyzed.

Table 2.

Correlations between citizenship behavior dimensions and Big Five traits—analyses of three random sample subgroups

	Neuroticism			Extraversion			Openness			Agreeableness			Conscientiousness			GFP		
	S1	S2	S3	S1	S2	S3	S1	S2	S3	S1	S2	S3	S1	S2	S3	S1	S2	S3
Passive	-.046	-.039	.034	.112*	.155*	.090	.041	.072	.054	.168*	.122*	.145*	.187*	.265*	.172*	.165*	.221*	.208*
Semi-active	.038	-.029	.008	.153*	.150*	.143*	.117*	.075	.174*	.239*	.259*	.319*	.286*	.290*	.340*	.326*	.302*	.388*
Personal	-.106*	-.147*	-.169*	.169*	.167*	.237*	.099	.080	.171*	.061	.115*	.148*	.323*	.270*	.361*	.186*	.172*	.251*
Political	-.052	-.053	-.023	.050	.044	.013	.000	.008	.011	.030	-.035	-.014	.100	.127*	.057	.041	.064*	.017
Social	-.019	.013	.015	.159*	.251*	.143*	.177*	.141*	.241*	.169*	.129*	.177*	.185*	.216*	.161*	.276*	.331*	.277*
Change	.045	.012	-.011	-.023	.042	-.005	.198**	.217*	.194*	-.023	-.043	.009	-.002	.014	.010	.066	.073	.086
Total	-.032	-.045	-.010	.175*	.242*	.168*	.173*	.161*	.229*	.204*	.169*	.230*	.285*	.327*	.285*	.311*	.343*	.354*

Note. S1 – Sample 1 ($N=1142$), S2 – Sample 2 ($N=1152$), S3 – Sample 3 ($N=1158$); * $p < .0001$.

Political activity was not consistently correlated with any of the personality traits. Citizenship for change was correlated with only one personality trait: Openness. Significant and consistent correlations were observed between passive citizenship and Agreeableness and Conscientiousness. Active personal citizenship was positively correlated with Extraversion and Conscientiousness, and negatively correlated with Neuroticism. Personality traits

such as Extraversion, Agreeableness, and Conscientiousness were correlated with semi-active citizenship and active social citizenship. The latter dimension was also correlated with Openness.

Citizenship behavior profiles

The young people's citizenship activity profiles were determined by *k*-means cluster analysis. Four profiles were identified (Figure 2).

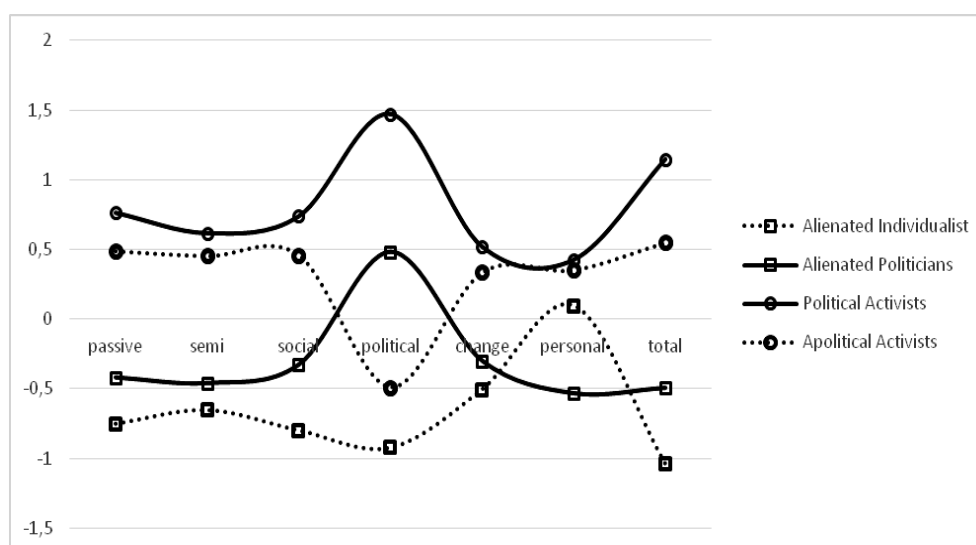

Figure 2. Citizenship activity profiles—*k*-means cluster analysis (standardized data).

Political and Apolitical Activists demonstrated high levels of patriotism and loyalty, readiness to vote, willingness to invest in personal growth, and readiness to participate in social activities and protests. The two profiles differed in terms of political engagement. Political Activists, who accounted for 18% of the surveyed population, were keen on joining political parties and standing for elections, whereas Apolitical Activists, who represented one-third of the respondents (32%), were reluctant to become involved in political activities. The analysis also revealed two profiles of alienated youths. The Alienated Politicians (25%) did not have a sense of national identity, they were not interested in voting, personal growth, or social activities and protests, but were willing to become politically involved. The Alienated Individualists (25%) were most focused on personal development, but were least inclined to fulfill their civic duties (vote in elections and observe the law) and participate in social and political life.

Citizenship behavior profiles and personality traits

Table 3.

Personality trait scores in four clusters—results of ANOVA

Dimension	Political Activists ₁ (N = 601)		Apolitical Activists ₂ (N = 1082)		Alienated Politicians ₃ (N = 926)		Alienated Individualists ₄ (N = 809)		Total (N = 3420)		F	P	η^2
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD			
Neuroticism	2.91	.610	2.92	.630	2.90	.610	2.99	.651	2.93	.627	3.24	0.021	.007
Extraversion	3.61* _{3,4}	.504	3.63* _{3,4}	.512	3.48* _{1,2}	.514	3.42* _{1,2}	.604	3.54	.541	30.76	0.001	.037
Openness	3.14* _{3,4}	.476	3.19* _{3,4}	.513	2.99* _{1,2}	.437	3.01* _{1,2}	.514	3.09	.495	36.04	0.001	.039
Agreeableness	3.47* _{3,4}	.513	3.55* _{3,4}	.474	3.38* _{1,2}	.496	3.35* _{1,2}	.492	3.44	.498	33.28	0.001	.039
Conscientiousness	3.62* _{3,4}	.548	3.60* _{3,4}	.552	3.36* _{1,2}	.537	3.30* _{1,2}	.610	3.47	.578	69.78	0.001	.077
GFP	3.36* _{3,4}	.308	3.39* _{3,4}	.303	3.24* _{1,2}	.282	3.21* _{1,2}	.294	3.30	.306	77.03	0.001	.091

Note. *P*—value of the statistics for two-tailed tests at the indicated number of degrees of freedom *df* (3, 3420). Numbers in subscript denote significant differences ($*p < .001$) between a specific profile-group and other profile-groups (Political Activists—1, Apolitical Activists—2, Alienated Politicians—3, Alienated Individualists—4). GFP—General Factor of Personality.

The relationships between the four profiles of citizenship activity and psychological characteristics expressed by personality traits were explored by one-way ANOVA. The results shown in Table 3 indicate that the Activist groups clearly differed from the Alienated groups in personality traits. Political and Apolitical Activists were characterized by higher levels of Extraversion, Openness, and Conscientiousness than Alienated Politicians and Individualists. The former were more likely to look for the company of others; they were also more open to adventure and new ideas; they fulfilled their duties, and were more likely to engage in planned rather than spontaneous behavior. Activists also scored significantly higher on Agreeableness than the Alienated individuals, who tended to be more suspicious and antagonistic towards other people. Neuroticism scores did not differ across citizenship profiles, which suggests that the respondents were characterized by similar levels of emotional stability and impulse control, and showed a similar tendency to experience unpleasant emotions.

DISCUSSION

The study demonstrated that the distribution of citizenship behaviors was similar in all analyzed countries. In the surveyed population, the most common dimensions of citizenship behavior were active personal citizenship as